

УДК 336.02

ОСОБЛИВОСТІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Крючко Л.С.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

У статті порушено актуальні питання щодо особливостей непрямого оподаткування в Україні в сучасних умовах, визначено напрями пріоритетного розвитку податкової системи, проаналізовано вплив та значення податкової реформи.

Ключові слова: непрямі податки, податкова реформа, податки, бюджетне відшкодування, податок на додану вартість.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки формування централізованих фінансових ресурсів у вигляді доходів створюється, в основному, завдяки податковим надходженням. Основним джерелом наповнення Зведеного бюджету України є саме непрямі податки. Вони встановлюються до цін товарів та послуг і сплачуються за рахунок цінової надбавки [2]. Їх розмір для окремого платника прямо не залежить від величини його доходів. Держава використовує непрямі податки як регулятор цін, впливаючи на платоспроможний попит населення та на рівень споживання в суспільстві.

Незважаючи на очікування, податкові нововведення, які почали діяти з 2016 року, не вносять кардинальних чи системних змін в податкове законодавство. Так, результатом тривалих дискусій серед законотворців, експертів та в уряді щодо розробки та впровадження повномасштабної податкової реформи, що мали місце у 2015 році, став компромісний законопроект, яким вводяться лише точкові зміни. Разом з тим, такий законопроект дозволив прийняти бюджет 2016 року та дозволити виконати вимоги програми МВФ.

Вдосконалення непрямого оподаткування покликано покращити функціонування національної економіки, створити надійну основу для розвитку малого та середнього бізнесу і сприяти отриманню стабільних надходжень до Державного бюджету з метою реалізації загальнодержавних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем функціонування непрямого оподаткування присвячено праці низки вчених, серед яких: А. Крисоватий, М. Кучерявенко, А. Соколовська, В. Буряковський та багатьох інших науковців. Напрямам вдосконалення непрямого оподаткування присвячено наукові дослідження О. Оксенюка, Д. Волкова, І. Лютого, А. Скрипника, В. Андрущенко, В. Федосова, І. Мельника. Проте, в кризових умовах сьогодення необхідним є подальше вдосконалення системи непрямого оподаткування.

Мета статті. Метою дослідження є з'ясування сутності непрямих податків та їх значення при формуванні Зведеного бюджету держави, а також обґрунтування пропозицій щодо напрямів вдосконалення непрямого оподаткування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів належить податкам. В умовах ринкової економіки податки повинні використовуватися не тільки як джерело збільшення бюджету, а й як важливий інстру-

мент регулювання економіки. Оподаткування має сприяти не лише вирішенню фіскальних цілей, але й забезпеченню виконання завдань соціальної політики, сприяючи підтримці платоспроможного попиту населення. Податки відіграють важливу роль у регулюванні процесів суспільного відтворення. Проте, механізм їх впливу є різним, оскільки вони поділяються на прямі та непрямі податки.

Прямі податки встановлюються безпосередньо щодо платників і сплачуються за рахунок їхніх доходів і майна. Їх розмір обумовлюється майновим станом платників.

Непрямі податки встановлюються в цінах товарів і послуг, розмір яких для окремого платника визначається величиною споживання і не залежить від його доходів [4].

Значна роль в реалізації політики стабілізації державних фінансів належить непрямим податкам. Якщо при економічному спаді зростає роль непрямих податків, що дає можливість закріпити і стабілізувати базу оподаткування, то при економічному зростанні, навпаки, прямі податки набувають домінуючого фіскального впливу [3].

За економічною сутністю головними видами непрямих податків є податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок і мито, що становлять важливу частину централізованих грошових фондів і використовуються для здійснення видатків держави.

Більшість країн, які застосовують ПДВ, запровадили комплекс заходів щодо мінімізації його негативного впливу на добробут населення. Зокрема, в ЄС використовується три режими оподаткування залежно від соціальної значимості товарів: товари широкого вжитку – стандартна ставка не менше 15%; товари розкоші – підвищена ставка; соціально важливі товари і послуги (харчова продукція, фармацевтична тощо) – знижена ставка не менше 5%. Такий підхід є соціально справедливим і може бути взятий за основу в Україні.

Хоча з позицій податкового менеджменту, доцільно мати єдину уніфіковану ставку. Адже чим більше податкових ставок, тим більше потрібно інформації про об'єкти оподаткування, тим вищими будуть витрати на адміністрування податку й можливості ухилення від тиску [1].

Проте універсальна ставка ПДВ найповніше відповідає потребам фіскальної практики перехідного періоду. На користь єдиної ставки також свідчить відсутність гармонізованої класифікації товарів і послуг.

Одним із макроекономічних чинників гальмування економіки України є проблема відшко-

дування ПДВ. Обсяги відшкодованого ПДВ – це кошти, що зменшують доходи Державного бюджету, а отже, знижують фіскальну значущість ПДВ. Обсяги відшкодованого ПДВ його платникам складають близько третини збору цього податку [6].

За податковими нововведеннями відшкодування зможе отримати будь-який платник, що отримав від'ємне значення ПДВ і пройшов камеральну перевірку. Фактичне відшкодування буде залежати від того, яким чином функціонуватимуть нововведені реєстри на практиці.

Хоча норми Податкового кодексу не надають перевагу жодному з реєстрів, але прогнозується, що в подальшому така перевага буде надана платникам, що потраплять до Реєстру заяв, що відповідають критеріям п. 200.19 ст. 200 ПКУ.

Бюджетне відшкодування з ПДВ тепер може бути спрямовано на користь сплати грошового зобов'язання чи податкового боргу щодо інших платіжів, які сплачуються до державного бюджету.

На даний момент позиції з цього питання у податкових органів ще немає, але із системного аналізу цієї норми виходить, що від'ємне значення з ПДВ може бути зараховано проти інших податків (в тому числі й податку на прибуток). Таку суму контролюючий орган може зарахувати в рахунок інших платежів після проведення камеральної (в зазначених вище випадках – документальної) перевірки [5].

Повернення надміру сплачених грошових зобов'язань з ПДВ буде відбуватись виключно на рахунок платника в системі електронного адміністрування ПДВ.

До 1 січня 2017 року зберігається спеціальний податковий режим для сільськогосподарських товаровиробників.

Розподіл податкового зобов'язання з ПДВ між бюджетом та спеціальним рахунком прив'язується до виду діяльності сільськогосподарського товаровиробника (раніше 100% суми зобов'язання з ПДВ перераховувались на спеціальний рахунок платнику)

Операції з постачання на митній території України та вивезення в митному режимі експорту зернових культур товарних позицій 1001-1008 згідно з УКТ ЗЕД та технічних культур товарних позицій 1205 і 1206 згідно з УКТ ЗЕД, відтепер не звільняються від оподаткування. Крім того,

експортери зернових та технічних культур тепер мають право на бюджетне відшкодування ПДВ.

Встановлюючи певні ставки податку на додану вартість, держава впливає на попит споживачів, оскільки може стимулювати його в період кризи чи сприяти зростанню попиту в період надмірного піднесення економіки. За допомогою акцизного податку держава зменшує споживання шкідливих для населення товарів, а також оподатковує товари розкоші, споживачі яких спроможні сплатити ці податки. Стягуючи мито, регулюються експортно-імпортні операції, орієнтовані на стимулювання експорту і захист національних товаровиробників від конкуренції імпортованих товарів.

Висновки. На сьогоднішній день непряме оподаткування є одним із основних способів наповнення бюджету як в Україні, так і в багатьох інших країнах світу. Ефективність непрямих податків в фіскальному аспекті полягає в тому, що вони оподатковують споживання. Тому, використовуючи ці податки можна дещо впливати на структуру попиту, оскільки від них тяжко ухилитись.

Рівень виконання надходжень непрямих податків в Україні не відповідав плановим показникам, тому підготовка повноцінної всесторонньої податкової реформи залишається на порядку денному у 2016 році. Зміни повинні стосуватись практично усіх податків, в тому числі таких основних податків як податок на прибуток, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок, єдиний податок, а також адміністрування податків.

В сучасних умовах, непряме оподаткування в Україні потребує використання заходів, що сприятимуть поступовому наближенню податкового законодавства України до законодавства ЄС. Такими напрямками є: скорочення переліку пільгових операцій ПДВ та перехід до диференційованої шкали ставок податку, подальше сприяння підвищенню ставок акцизного податку з метою зменшення споживання підакцизних товарів, а також розвиток митного законодавства України відповідно до стандартів, розроблених міжнародними структурами.

Використання зарубіжного досвіду у регулюванні вітчизняного непрямих оподаткування сприятиме стабілізації економічного зростання та поступовій інтеграції держави в європейську спільноту.

Список літератури:

1. Долматова Г. С. Оптимізація процесу оцінювання соціальної спрямованості оподаткування в Україні / Г. С. Долматова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Кирпа С. В. Роль ПДВ у боротьбі з тіньовою економікою / С. В. Кирпа // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 371 с.
4. Олійник О. В., Філон І. В. Податкова система: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.
5. Мельник М. М. Механізми регулювання непрямих податків в Україні: переваги та недоліки / М. М. Мельник // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
6. Сідельникова Л. П. Роль ПДВ у забезпеченні фінансування державних видатків / Л. П. Сідельникова // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

Крючко Л.С.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

ОСОБЕННОСТИ НЕПРЯМОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье раскрыты актуальные вопросы особенностей непрямого налогообложения в Украине в современных условиях, определены направления приоритетного развития налоговой системы, проанализировано влияние и значение налоговой реформы.

Ключевые слова: непрямые налоги, налоговая реформа, налоги, бюджетное возмещение, налог на добавленную стоимость.

Kriuchko L.S.

Dnepropetrovsk State Agrarian University of Economics

FEATURES OF INDIRECT TAXATION IN UKRAINE

Summary

The article deals with current issues of indirect taxation especially in Ukraine in modern conditions, determine the priority directions of development of the tax system, and analyzed the influence of the value of the tax reform.

Keywords: indirect taxes, taxes reform, taxes, budgetary compensation, value added tax.